

ERNEST IBÀÑEZ NEACH

Ernest Ibàñez Neach (Lleida 1920-2010) ocupa un lloc preferent quan parlem de la història de l'art a Lleida al llarg del segle XX. Home pont entre dos generacions, la de la primera postguerra i la que protagonitzaria la renovació artística al llarg dels anys 50 i 60 del segle passat, la seva dilatada trajectòria artística es perllonga, després d'un petit parèntesi als anys setanta i vuitanta, al primer decenni del segle XXI, deixant com a testimoni de la seva incansable activitat creativa una obra prolífica, d'una gran diversitat estilística però dotada de trets distintius propis. La singularitat d'aquesta obra es basa en el seu caràcter eclèctic, en la capacitat de l'Ernest per apropiar-se creativament de tots aquells recursos plàstics dels diferents moviments i tendències artístiques que admirà i que li van permetre donar sortida a la necessitat intensa que tenia per expressar el seu propi món interior. No sempre es va entendre aquesta capacitat camaleònica per passar d'una tendència a l'altra, per adoptar recursos plàstics diferents i contradictoris, que negaven alhora l'assoliment d'un estil propi, personal. En el fons, més enllà d'aquest canvis, allò que realment l'importava en relació a l'activitat plàstica no era només la pintura en la seva despullada materialitat, sotmesa finalment a l'escrutini dels sentits, sinó, fonamentalment, la creació artística entesa com a procés de desenvolupament i de coneixement personal. En aquest sentit, la seva pintura va ser el testimoni material de la seva voluntat de no aturar-se en la repetició, de no insistir en allò conegut, des descobrir nous camins pels quals transitar. Malgrat tot, el pas dels anys i la interiorització de bona part d'aquests recursos plàstics donaren lloc, finalment, a una obra que, malgrat la seva diversitat, presenta un mateix to, una mateixa dicció, que fonamentalment es recolza, ara ja de manera distintiva, en un primitivisme conscient i alhora espontani i en un ús contundent del color. Una obra realment inconfusible.

Ernest Ibàñez mostra molts dels aspectes que han caracteritzat bona part del quefer artístic a Lleida durant la segona meitat d'aquest segle. A l'igual que molts altres creadors, participà del redescobriment del paisatge que caracteritzà la pintura espanyola dels anys quaranta, en ple procés de represa de la seva activitat després del trencament que suposà la Guerra Civil. Represa que, en molts casos, significà per molts d'ells el primer contacte amb el món dels pinzells i dels pigments. En aquest sentit, la seva primera experiència pictòrica es produeix de la mà del que seria un dels seus companys, el pintor Josep Barberà, amb qui realitzaria les seves primeres pintures dins els paràmetres d'un realisme acadèmic. Però el personatge que més fort impacte causarà en el recent iniciat Ibàñez serà Josep Benseny, pintor clau en la reactivació artística de la Lleida de la postguerra, al que conegué l'any 1941. La personalitat captivadora de Benseny, la seva passió per l'ofici pictòric, après des d'una posició d'autodidacta, serà el punt de referència indiscutible del món artístic lleidatà d'aleshores i, especialment, per al grup de pintors més directament vinculats, entre els que podem comptar, a més de a

l'Ernest Ibàñez, a Antoni Ramos, Charles Pardell, Manuel Niubó, Montull, i Josep Barberà.

Seria aquesta nova generació, juntament amb Marià Gomà, Leandre Cristòfol i el propi Josep Benseny, la que l'any 1947 fundaria el Cercle de Belles Arts de Lleida, en un intent per crear una plataforma pública a partir de la qual donar sortida als anhels de revitalització de l'ambient artístic lleidatà que presentava un aspecte desolador. El Cercle assolirà una gran importància en la configuració i desenvolupament de la personalitat artística d'Ernest Ibàñez en proporcionar-li un marc concret de referències artístiques formatives, vinculades a la pintura de paisatge que caracteritzà la represa artística de la postguerra espanyola, i de relacions personals que haurien d'ésser posteriorment decisives.

L'any 1950 serà, però, l'any en què celebrarà la seva primera exposició individual a la Sala Llorens, que marcaria l'inici de la seva activitat creativa com a pintor, superant l'estadi de simple afeccionat. En aquesta exposició presentà els paratges que havia recorregut en les seves campanyes de pintura a l'aire lliure. Des d'aquest moment i durant els anys cinquanta i principis dels seixanta prodigà incansablement la seva participació en certàmens i concursos oficials, gairebé l'única oportunitat per als artistes locals de poder mostrar públicament els seus avenços, on recollirà nombrosos guardons, essent seleccionat molts cops per a participar en certàmens d'àmbit nacional. Al llarg de tot ells i de les exposicions individuals que presentà en aquests anys, Ibàñez mostrà el seu particular procés de maduració artística, caracteritzat per una incansable tasca d'assimilació i reelaboració dels elements pictòrics i formals dels diferents moviments artístics lligats a la modernitat. Cal esmentar, en aquesta direcció la seva participació, el 1953, a iniciativa de Marià Gomà, al "*Grup 5*", reunió dels artistes Manel Niubó, Ramon Fontova, Josep Barberà, Ernest Ibàñez i el propi Gomà. A més de la seva obra paisatgística cal subratllar la tendència expressionista que pràctica Ibàñez en molts dels seus paisatges i especialment de les seves figuracions de temàtica religiosa, segurament impressionat per les aportacions de l'obra de Rouault, de la qual es confessà una admirador incondicional: a partir de la depuració i simplificació formal del tema representat, concedeix al color el màxim protagonisme en la conformació del quadre, aplicat abundantment en capes superposades fins a aconseguir els valors, preferentment opacs, i els matisos desitjats.

Aquesta via li va permetre anar deixant enrere la preocupació postimpressionista per la llum i pel color dels paisatges a través dels quals es formà, procés durant el qual va anar depurant i essencialitzant progressivament els motius representats fins a arribar a solucions plenament abstractes. És aquest el moment en el que connecta amb els corrents de l'avantguarda. Contràriament al cas paradigmàtic de l'art lleidatà, personalitzat en la figura de Lluís Trepat, que s'inicià en l'abstracció a partir del desenvolupament de valors estrictament pictòrics i expressius en la representació de la realitat, encara que induït pels exemples parisencs que va conèixer, Ibàñez penetra en els camins de la no figuració com a conseqüència d'un

procés de conceptualització del fet artístic i de les formes de representació, imbuït de les seves reflexions filosòfiques i a l'empara de la seva cada cop més ampla cultura artística. L'abstracció fou per ell el camí d'un art que no cerca representar l'objecte real sinó acotar allò indescriptible que forma part de la nostra existència. Tot i així, aquesta idea no serà plenament i conscientment assolida com a alternativa expressiva en la seva obra fins a la seva vinculació als processos generals de renovació de la plàstica lleidatana, desencadenats per la polèmica artística que al llarg del 1956 esclatarà en el panorama artístic lleidatà amb la irrupció de l'obra plenament abstracta de Trepat. Ell i Trepat constituïran la indiscutible punta de llança dels valors renovadors de la pintura lleidatana, que en aquell moment comença a desvetllar-se en relació als corrents de l'avantguarda.

Durant l'any 1960, Ibàñez s'endinsà de ple pels camins de l'abstracció. Alliberada la seva dicció pictòrica de la referència a la realitat exterior es lliurà una prolífica i variada tasca d'experimentació informal, en la que preval, per damunt de tot, la recerca d'un vocabulari propi per al desenvolupament de la seva pròpia expressivitat gestual. És així com, a partir d'una experimentació formal al voltant del pont antic d'Overschie a Holanda realitzarà un dels treballs pictòrics que més grans resultats li ha proporcionat. I no deixa d'ésser significatiu que aquest fet es produeixi a partir de la referència, encara que llunyana, a la realitat física sensible. Finalitzada la sèrie de cent quadres d'aquest tema, trenta dels quals presenta l'any 1961 en una exposició individual, Ibàñez s'embarca en una altra sèrie anomenada "*Construccions*". Tota aquesta producció és la que mostra en les exposicions individuals i col·lectives al llarg del 1961 i del 1962.

Però Ibàñez per aquestes dates es troba ja immers en l'experimentació pròpiament matèrica, la que el vincularà més directament en els propers anys amb l'informalisme català. Amb la dissolució de les formes que proveeix l'abstracció i amb el contacte amb les experiències matèriques del seu entorn, el camí per a la reconsideració intrínseca dels valors de la matèria està llest. Les tècniques abstractes practicades anys abans duïen implícites el caràcter tàctil i de textura de les pintures, però ara aquests valors assoliran un protagonisme absolut en ésser significats per les noves tècniques mixtes, que sotmeten a la matèria a experimentacions múltiples i variades.

Un altre esdeveniment vindria a potenciar el camí emprès per l'artista en aquests convulsos i intensos anys d'experimentació: l'exposició de la *Escuela de Zaragoza* a l'Institut d'Estudis Ilederncs, grup al que posteriorment seria convidat a integrar-se, al qual cal sumar, finalment, la formació l'any 1964 del *Grup Cogul*, el punt àlgid d'aquest moment artístic. La significació d'aquest grup és la d'ésser, efectivament, punt de confluència dels neguits experimentals d'un seguit de personalitats artístiques heterogènies que ja des de finals dels anys cinquanta penetren a partir de l'abstracció en els camins de l'informalisme. D'alguna manera podríem dir que aquest representa la formalització pública d'unes relacions d'intercanvi, d'experiències compartides i de debats sobre principis comuns per a uns artistes que ja fa anys treballen sota paràmetres similars. En aquest context, la motivació

principal de la formació del grup és, més que una reivindicació de modernitat artística —que també—, una qüestió de tipus tècnic i operatiu. Els avantatges que ofereix el grup com a fórmula d'abaratir costos expositius i d'aconseguir una major difusió —tant interior, però fonamentalment exterior—, han estat ja provats i troben, finalment, amb el *Grup Cogul*, la seva concreció a Lleida. Membre fundador del grup, Ernest Ibàñez esdevindrà el seu portaveu teòric, l'home que expressa en paraules els neguits artístics dels seus integrants, vinculats a la defensa i al suport de la modernitat artística que representa la no figuració que tots ells realitzaven.

El *Grup Cogul* deixa de funcionar com a tal des d'inicis del 1965. La seva ruptura és un fet. Assolida la projecció interior i exterior de les individualitats del grup queden paleses les diferents actituds personals respecte al fet artístic. D'una banda, els que, després de l'experiència del grup, continuaran compromesos en cercar nous camins per a la seva obra i mantindran el compromís ideològic i formal vers els diferents moviments d'avantguarda que s'aniran succeint en el temps. D'una altra, aquells per als quals, formats llargament en els terrenys de la realitat figurativa, la seva etapa informalista constituï, a la fi, una experimentació desproveïda de les actituds de militància abstracta que l'acompanyaven, però que eixamplà els llindars formals de la seva obra. Una experiència que passaria a formar part del seu bagatge artístic i que, en el cas de l'Ernest, esdevindria definitiva per al seu esclat creatiu posterior.

Després d'aquests moments d'intensitat artística, com si d'un cert esgotament o impossibilitat d'anar més enllà es tractés, a la que no són aliens els entrebancs que comporta la crua i rutinària quotidianitat del domèstic sobreviure, Ernest Ibàñez anirà minvant la seva producció pictòrica, que des d'aquest moment assumirà una volguda ambivalència que es perllongarà durant molts anys. Malgrat tot, encara continuarà estan present en la vida artística lleidatana, tot participant dels seus principals esdeveniments i actuant com el seu cronista d'excepció des de la seva vessant de crític d'art.

Haurem d'esperar, finalment, als darrers anys de la dècada dels vuitanta i els primers dels noranta per tornar a assistir a un esclat de prodigalitat expositiva, que ve a remarcar l'esperit incansable d'aquest artista. Deutor de l'expressionisme abstracte de Franz Kline, Richard Diebenkorn i de Willem de Kooning, alguns dels pintors americans més destacats de la postguerra, Ibàñez explora la seva interioritat amb energies renovades i un ús cada cop més intens del color. Les diferents temptatives exclusivament abstractes aniran cedint el pas a un renovat interès per la figuració, conformada inicialment per retrats primitius carregats d'ironia, inspirats en l'obra del ja esmentat de Kooning, però sobretot d'un dels artistes europeus que més el va influenciar: Karel Appel, pintor neerlandès membre del grup CoBrA. No és aliè a aquest canvi de registre —el que encetà en la seva exposició "Gent" celebrada a l'IEI l'any 1997— el seu contacte amb les filosofies orientals, especialment el budisme, que inspiraran alguns dels seus llibres, altra de les facetes creatives a destacar de l'Ernest dels darrers anys. Algunes de les seves reflexions o màximes compartiran espai a les seves teles i

papers amb figuracions deformes i primitives que cerquen insinuar la temporalitat efímera de les formes i subratllar la expressió directa i espontània dels seus pensaments, orientats a posar en valor la essencialitat per damunt de l'aparença de les coses.

L'obra de l'Ernest Ibàñez abasta més de sis dècades d'existència. Intentar delimitar amb poques paraules la seva producció, que ell mateix a quantificat en milers d'obres, és gairebé un impossible. I no només per un entrebanc quantitatiu sinó perquè, a més, la seva ànsia insaciable d'experimentar l'ha dut a superar qualsevol encasellament en un moviment o estil artístic determinat. Sí que podem dir que, situat en els paràmetres ideològics de l'expressionisme abstracte en relació al fet artístic, encara que despullat de la seva vessant existencial més pertorbadora i nihilista, Ibàñez ha exercit una pintura dinàmica en la que la intensitat emocional que volia abocar per expressar la seva interioritat i el seu pensament propositiu es varen centrar en el desenvolupament expressiu del traç, del contorn, elements que esdevenen l'afirmació contundent de la seva personalitat, els quals estructuren les zones de gran intensitat cromàtica i li permeten realitzar la descripció d'allò inabastable que cerca en els seus quadres, siguin figuratius o abstractes. Més enllà dels diferents recursos plàstics emprats o dels anomenats "ismes" en el qual encasellar el seu treball, cal parlar en el seu cas de valors: observació, cultura visual, expressió sincera i una voluntat incansable són alguns dels trets distintius del seu treball, que intentarà també transmetre amb la paraula i l'acció als seus alumnes en les classes de pintura impartides durant molts anys a l'Escola d'Arts Leandre Cristòfol.

L'Ernest Ibàñez és, doncs, una figura clau per entendre alguns dels moments més intensos de la plàstica lleidatana en una arc cronològic molt extens, que abasta bona part del segle XX. Ens trobem, sens dubte, amb un dels casos paradigmàtics per explicar el que, el com i el quan de l'art lleidatà contemporani, amb totes les seves virtuts i mancances, amb tots els seus encerts i fracassos.

Jesús Navarro Guitart